

Notes de converses amb Wittgenstein

Friedrich Waismann

Aquest text aparegué en *The Philosophical Review* 74 (1965).
© 1965 Cornell University.
Agraïm a l'editor el seu permís per a publicar aquesta versió.

Dilluns, 30 de desembre, 1929 (a casa de Schlick)

En l'home hi ha l'impuls a escometre contra els límits del llenguatge. Penseu-vos, per exemple, en la sorpresa que quelcom existeixi. Una sorpresa no es pot expressar en forma de pregunta, i tampoc no hi ha cap resposta. Diguem tot el que vulguem dir, *a priori* només pot ser una insensatesa. Tanmateix, escometem contra els límits del llenguatge. Aquest escometre, també el va veure Kierkegaard i fins i tot el va caracteritzar de manera completament semblant (com un escometre contra la paradoxa). Aquest escometre contra el límit del llenguatge és *l'ètica*. Considero certament important que hom posi fi a tota la xerrameca sobre ètica –si hi ha coneixement, si hi ha valors, si el bé es pot definir, etc.–. En ètica sempre s'intenta dir quelcom que no toca l'essència de la cosa i que mai no pot tocar-la. És cert *a priori*: doni's sempre la definició de bé que es vulgui donar, sempre és un malentès creure que allò que en realitat hom vol significar es correspon precisament amb l'expressió (Moore). Però la tendència, l'escometre, *apunta vers alguna cosa*.

17 de desembre, 1930

Sobre l'ètica de Schlick. Schlick diu que en l'ètica teològica hi ha dues concepcions sobre l'essència del bé: segons el significat més superficial, el bé és bo perquè Déu el vol; segons la significació més profunda, Déu vol el bé perquè és bo.

Jo opino que la primera concepció és la més profunda: és bo allò que Déu mana. Perquè barra el camí a qualsevol explicació «per què» és bo, mentre que precisament la segona concepció és la superficial, la racionalista, que procedeix com si allò que és bo pogués ser ulteriorment fonamentat.

La primera concepció diu clarament que l'essència del bé no té res a veure amb els fets i, per tant, no pot ser aclarida per cap proposició. Si hi ha alguna proposició que expressi precisament el que vull dir, es tracta de la proposició: Bo és allò que Déu mana.

Valor. Si descriu la realitat, descriu allò que trobo entre els homes. Precisament, la sociologia ha de descriure les nostres accions i les nostres valoracions, com les dels negres. Només pot informar d'allò que s'escau. Però en la descripció del sociòleg mai no ha d'aparèixer la proposició: «Això i allò altre signifiquen un progrés.»

El que puc descriure és allò que hom prefereix. Suposi vostè que jo hagués descobert per experiència que, de dos quadres, vostè sempre prefereix el que conté més color verd, el que té un matís verdós, etc. Llavors, només *això* és el que he descrit¹; no, però, que aquest quadre és més valuós.

Què hi ha de valuós en una sonata de Beethoven? La seqüència tonal? No, és simplement una seqüència entre moltes. Certament, afirmo fins i tot: tampoc els sentiments que Beethoven tenia mentre componia la sonata no eren més valuosos que qualsevol altre sentiment. Igualment, el fet que quelcom sigui preferit no té en si res de valuós.

És el valor un determinat estat d'ànim? O una forma inherent a determinades dades de la consciència? Jo respondria: se'm digui sempre el que se'm vulgui dir, ho rebutjaria, i no certament perquè l'explicació fos falsa, sinó perquè és una *explicació*.

Si hom em digués quelcom que fos una *teoria*, jo diria: no, no!, això no m'interessa. Encara que la teoria fos certa, no m'interessaria –mai no seria *allò* que cerco. El que és ètic no es pot ensenyar. Si mitjançant una teoria pogués explicar a una tercera persona l'essència del que és ètic, allò ètic no tindria cap valor.

En la meua Conferència sobre Ètica vaig parlar, al final, en primera persona. Crec que això és completament essencial. Aquí no és possible constatar res més; tan sols puc fer-me present en la meua condició personal i parlar en primera persona.

Per a mi, la teoria no té cap valor. Una teoria no em dóna res.

Religió. És essencial a la religió el parlar? Em puc ben imaginar una religió en la qual no hi hagi cap ensenyament, en la qual, per tant, no es parli. Evidentment, l'essència de la religió no té res a veure amb el parlar, o més aviat: si s'hi parla, això mateix és un component de l'acció religiosa i no pas una teoria. Per tant, no importa de cap manera que les paraules siguin veritables o falses o sense sentit.

Els discursos de la religió tampoc no són cap *símil* car llavors hom hauria de poder-los dir també en prosa. Escometre contra el límit del llenguatge? El llenguatge no és pas una gàbia.

1. El text alemany de *Ph. Review* és gramaticalment incorrecte. Diu: «Dann habe ich nur *das* beschreiben». Si considerem *habe* com a auxiliar de *beschreiben* per a construir el pretèrit perfect, llavors la construcció correcta seria «Dann habe ich nur *das* beschrieben», que significaria: «Llavors només he descrit *això*», o també: «Llavors només *això* he descrit». S'ha produït, doncs, un error de transcripció que ha invertit les vocals *ie*. Ho confirma tant la versió anglesa que acompanya el text alemany dins *Ph. Review* (*described* p. 15) com l'edició de les notes de Waismann (*beschrieben*: vg. *supra*, n. 8, edició 1996, 116).

Tan sols puc dir: no em burlo d'aquesta tendència que hi ha en l'home; m'hi trec el barret. I aquí l'essencial és que no es tracta de cap descripció de la sociologia, sinó que parlo *de mi mateix*.

Per a mi, els fets no són importants. Però m'importa molt el que els homes donen a entendre quan diuen que «el món existeix».

Pregunto a Wittgenstein: Està l'existència del món en connexió amb allò ètic?

2. El text alemany conté, aparentment, un error verbal: *spalten* (dividir) forma el participi de passat com els verbs febles, per tant hauria de ser *gespaltet* en comptes de *gespalten*. El sentit, però, resta clar.

Wittgenstein: Que aquí hi ha una connexió, ho han pressentit els homes i ho han expressat així: Déu Pare ha creat el món, Déu Fill (o la Paraula que procedeix de Déu) és allò ètic. Que hom s'imagini la divinitat dividida i després un altre cop unida², indica que aquí hi ha una connexió.

[Traducció de Joan Ordi]